

Institut
Néerlandais

Centre culturel
des Pays-Bas

121 rue de Lille - 75007 Paris
www.institutneerlandais.com

UN UNIVERS INTIME

SCHILDERIJEN UIT DE COLLECTIE FRITS LUGT

1 MAART – 27 MEI 2012

Pieter Jansz. Saenredam (Assendelft 1597 - 1665 Haarlem)
Interieur van de Sint-Bavokerk in Haarlem, 1636

De schilderijen uit de Collectie Frits Lugt – Fondation Custodia verlaten tijdelijk hun « hôtel particulier » om voor het eerst als geheel tentoongesteld te worden in het Institut Néerlandais!

Het betreft een unieke gelegenheid om deze **beroemde collectie** (met o.a. schilderijen van Berchem, Saenredam, Maes, Teniers, Guardi, Largillière, Isabey, Bonington etc.) te ontdekken, een verzameling die de afgelopen twee jaar nog met een honderdtal werken uitgebreid is.

De kunstschaten uit de Collectie Frits Lugt, die in de beslotenheid van de salons van het Hôtel Turgot bewaard worden, zijn slechts zelden aan het publiek getoond.

De tentoonstelling bevat een selectie van **110 schilderijen**, belangrijke werken uit de **Hollandse Gouden Eeuw, maar ook Vlaamse, Italiaanse, Franse en Deense werken** die al meer dan een eeuw met passie en talent verzameld worden.

UITZONDERLIJKE HOLLANDSE MEESTERS

Een onmisbare collectie voor de Nederlandse kunstgeschiedenis

De schilderijen uit de **Hollandse Gouden Eeuw** zijn ongetwijfeld de meest befaamde werken van de Collectie Frits Lugt (Fondation Custodia). Alle genres zijn in de verzameling vertegenwoordigd: van landschap tot portret, van stillevens tot kerkinterieurs, van historie- tot genrestukken. Twee prachtige nieuwe aanwinsten vullen bovendien de late XVIIde eeuw aan: het elegante portret van een goudgelokt meisje door **Nicolaes Maes** (1634-1693) en *Samson en Dalila* van **Adriaen van der Werff** (1659-1722), allebei schilders met een grote internationale reputatie.

De belangrijkste werken uit de verzameling worden regelmatig uitgeleend aan **grote internationale tentoonstellingen**. Dit was recent het geval bij de schilderijen van **Nicolaes Berchem** (1620-1683) (fig. 1), **Jan van Ravesteyn** (ca. 1572-1657), **Jan Lievens** (1607-1674), **Hendrick Avercamp** (1585-1634) en **Jacob Vrel** (actief omstreeks 1654 -1670).

Deze talrijke bruiklenen geven aan hoe belangrijk de Collectie Frits Lugt is voor het begrip en de waardering van de Nederlandse zeventiende-eeuwse kunst. Het *Gezicht op Loenen* (fig. 1) is een uitzonderlijk schilderij in het werk van **Nicolaes Berchem**, die we vooral kennen van zijn Italianiserende landschappen. Hetzelfde geldt voor het schilderij van **Jan Lievens**, de jeugdvriend van Rembrandt, van wie slechts weinig landschappen bekend zijn. Ook het kalme *Watergezicht met zeilboten en een molen* is een uitzondering in het werk van **Ludolf Backhuysen**, schilder van doorgaans stormachtige zeegezichten.

Fig 1: Nicolaes Berchem. *Gezicht op Loenen aan de Vecht met kasteel Cronenburch*, ca. 1655-1660

NIEUW Niet eerder getoonde werken

Ook kunstliefhebbers die al eens het voorrecht hebben gehad de schilderijen in de salons van het achttiende-eeuwse Hôtel Turgot te bewonderen, zullen aangenaam verrast zijn door een aantal werken die tot nu toe geen deel uit maakten van de vaste presentatie van het huis: o.a. nieuwe aanwinsten, werken uit het depot of uit ruimtes die niet toegankelijk zijn voor het publiek.

Nieuwe aanwinsten: een groep XIXde-eeuwse olieverfschetsen

In 2010 is de Collectie Frits Lugt verrijkt met bijna **zestig olieverfschetsen op papier**, dankzij het legaat van de voormalige directeur van de Fondation Custodia, Carlos van Hasselt (1929-2009). Deze groep, met smaak en intuïtie bijeengebracht, vindt als vanzelfsprekend zijn plaats in de verzameling, in het bijzonder te midden van de Franse en Deense negentiende-eeuwse landschapstekeningen

(waarvan de Fondation Custodia de belangrijkste collectie buiten Denemarken bezit).

Een **actief aankoopbeleid in 2010 en 2011** heeft deze collectie olieverfschetsen uit kunnen breiden en de kwaliteit en de samenhang ervan kunnen vergroten. De tentoonstelling *Un Univers intime* is dé gelegenheid om **voor het eerst verschillende van deze schetsen te zien**: bijvoorbeeld een gezicht in Bretagne en een kleurrijke impressie van een souk in Algiers (fig. 2) door **Eugène Isabey** (1804-1886) of *De abdij van Santa Scolastica in Subiaco* door **Achille Etna Michallon** (1796-1822).

Van de Deense meesters – zo weinig vertegenwoordigd in de Franse openbare collecties – zullen gezichten in Italië te zien zijn van **Martinus Christian W. Rørbye** (1803-1848) en van **Johan Thomas Lundbye** (1818-1848), evenals de met Deens licht overgoten schetsen van **Vilhelm Kyhn** (1819-1903).

Fig 2: Eugène Isabey, *De souk van Algiers, een vervoerskraam*, 1830

Italiaanse, Franse en Engelse schilderijen

Frits Lugt en zijn opvolgers hebben zich echter niet beperkt tot het verzamelen van noordelijke meesters alleen.

Deze tentoonstelling biedt de bezoeker eveneens de gelegenheid een meesterwerk van de Venetiaanse schilder **Francesco Guardi** (1712-1792) te ontdekken, of één van de zelfportretten van de beroemde **Sophonisba Anguissola** (ca. 1535-1625).

Naast de stillevens van de Italianen **Paolo Porpora** (1617-1673) en **Cristoforo Munari** (1667-1720) hangen er werken van de Franse schilders **Jacques Linard** (ca. 1600-1645) en **Nicolas de Largillière** (1656-1746). Van deze laatste is een uiterst zeldzaam werk te zien, dat getuigt van de ambitie van de kunstenaar die toen nog aan het begin van zijn carrière stond (het gaat om één van zijn eerste

gedateerde werken). Met zijn druiventrossen meet hij zich met de antieke schilder Zeuxis, die zulke levensechte druiven schilderde dat vogels ervan probeerden te eten.

Ook de Engelse kunstenaars in de verzameling verdienen een vermelding. De Fondation Custodia bezit talrijke Engelse tekeningen, evenals een aantal opmerkelijke olieverfschetsen waaronder het poëtische *Gezicht op Venetië* van **Richard Parkes Bonington** (1802-1828), de jong gestorven schilder die zoveel invloed op de Impressionisten had.

De Zilveren Eeuw en de Hollandse XIXde eeuw

De **Zilveren Eeuw**, zoals de Hollandse XVIIIde eeuw genoemd wordt, is nauwelijks bekend in Frankrijk. Het Institut Néerlandais en de Fondation Custodia zijn daarom trots landschappen en stadsgezichten van schilders als **Jan ten Compe** (1713-1761) en **Hendrik Pothoven** (1725/28-1807) aan het publiek te kunnen tonen.

Evenals hun Deense en Franse collega's reisden in het begin van de XIXde eeuw veel Hollandse schilders naar Italië, aangemoedigd door de Prix de Rome die door Lodewijk Napoleon, broer van de keizer en koning van Holland, was ingesteld. Dit is het geval met **Josephus Augustus Knip** (1777-1847) van wie de Fondation Custodia al vele bladen bezat en waarvan onlangs nog drie olieverfschetsen vervaardigd in Italië verworven werden.

Later in de eeuw verbeeldden de schilders van de **Haagse School**, tijdgenoten van de Franse Impressionisten, de Hollandse landschappen en interieurs volgens de nieuwe schilderkundige inzichten. Van twee van hen zijn in de tentoonstelling werken te zien: **Willem Maris** (1844-1910) en **Jozef Israëls** (1824-1911).

Fig. 3: George Breitner, *Jonge vrouw met zwarte kousen*

George Hendrik Breitner (1857-1923) maakte in zijn beginjaren ook deel uit van de Haagse School, voordat hij zich in Amsterdam vestigde. De schilder en fotograaf Breitner, die bevriend was met Van Gogh, is ongetwijfeld degene die aan het eind van de negentiende eeuw het beste het moderne leven heeft

weten weer te geven. De titel *Un Univers intime* is ook van toepassing op zijn *Jonge vrouw met zwarte kousen* die de Fondation Custodia kortgeleden heeft aangekocht (fig. 3).

De Vlamingen uit de Collectie Frits Lugt

Ook de Vlaamse kunstenaars zijn fraai vertegenwoordigd in de Collectie Frits Lugt, maar dit ensemble werd nog nooit zo compleet aan het publiek tentoongesteld.

We vinden hier de **dynastie van de Brueghels** met Jan de Oude, ook wel aangeduid als de **Fluwelen Brueghel** (1568-1625). In zijn *Bezoek aan de pachthoeve* laat hij de aan het pauselijk hof geliefde landschappen en bloemstilleven achter zich om te variëren op het boerenthema en de grisailletechniek waar zijn vader, Pieter Bruegel de Oude, zo in uitblonk. Gaat het hier om een kopie naar een bestaande compositie of heeft hij een geheel nieuw werk gecreëerd? Het antwoord hierop moeten we schuldig blijven, maar hij wilde ongetwijfeld aan de vraag van verzamelaars voldoen die hem om werken van zijn vader vroegen.

Fig.4: Jan van Kessel de Oude, *Bloemguirlandes, maskers en rozetten van schelpen*, 1656

De dynastie telt later in de XVIIde eeuw nog meer opmerkelijke meesters: **Jan van Kessel de Oude** (1626-1679) was de kleinzoon van de Fluwelen Brueghel en groeide al snel uit tot een schilder van in zijn tijd geprezen stilleven. De Collectie Frits Lugt bezit maar liefst drie werken van zijn hand op koper, waaronder *Bloemguirlandes, maskers en rozetten van schelpen* (fig. 4) dat een uitzonderlijke plaats inneemt in het werk van de schilder: het is het enige bekende voorbeeld waarin hij dergelijke decoratieve en antropomorfe motieven verbeeldt.

Van de 25 Vlaamse doeken die in de tentoonstelling hangen, moeten ook die van **David Teniers de Jonge** (1610-1690) genoemd worden. In plaats van de boerentaferelen en rokersscènes die vaak in de Franse musea te zien zijn, toont *De aanbidding van de herders* een minder bekend maar zeker niet onbelangrijk aspect van het werk van Teniers. Als

één van de eerste conservatoren in de geschiedenis had hij de Brusselse collectie van de landvoogd der Zuidelijke Nederlanden, aartshertog Leopold Willem van Oostenrijk, onder zijn hoede en heeft hij de Italiaanse werken daaruit in een luxueuze prentuitgave gepubliceerd. *De aanbidding van de herders* die door de Fondation Custodia bewaard wordt, is een kopie naar de Italiaanse schilder Andrea Schiavone (ca. 1510-1563) en diende ter voorbereiding van de prent in het *Theatrum pictorium* uit 1659.

RESTAURATIES en herbelijstingen

Verschillende schilderijen zijn speciaal voor de tentoonstelling *Un Univers intime* gerestaureerd en bieden zo een frisse kijk op deze werken. De verzameling bevat van de leermeester van Rembrandt, de Amsterdamse schilder **Pieter Lastman** (1583-1633), een belangrijke *Doop van de Kamerling* (fig. 5). Een **minutieuze en complexe restauratie** heeft de zo kenmerkende helle kleuren van de schilder opnieuw tevoorschijn laten komen, die trouwens door Rembrandt in het begin van zijn carrière geïmiteerd werden. De iconografie van *De doop van de Kamerling* die door Lastman meerdere keren behandeld werd, vinden we eveneens terug in drie vroege werken van Rembrandt.

Andere werken die onlangs gerestaureerd werden, zijn de landschappen van **Jan van Goyen** (1596-1656) en **Pieter Post** (1608-1669), het kerkinterieur van **Emmanuel de Witte** (1617-1692) en dat van **Pieter Saenredam** (1597-1665), om slechts enkele voorbeelden te noemen.

Van de gelegenheid is gebruik gemaakt om voor een aantal van deze bijzondere schilderijen **Hollandse en Vlaamse zeventiende-eeuwse lijsten** te vinden die de voorstellingen volmaakt tot hun recht laten komen.

Fig.5: Pieter Lastman, *De doop van de Kamerling*

PRAKTISCHE INFORMATIE

Titel tentoonstelling

Un Univers intime
Schilderijen uit de Collectie Frits Lugt

Data tentoonstelling

1 maart – 27 mei 2012

Openingstijden

Dagelijks geopend behalve maandag van 13.00 tot 19.00 uur

VERNISSAGES

Persvoorbezigting

≥ woensdag 29 februari, van 12.00 tot 14.00 uur

Vernissage publiek

≥ woensdag 29 februari, van 18.00 tot 20.30 uur

ADRES

Institut Néerlandais

121 rue de Lille 75007 Paris Frankrijk
T +33 (0)1 53 59 12 40 / F +33 (0)1 45 56 00 77
info@institutneerlandais.com
www.institutneerlandais.com

Openbaar vervoer

≥ Metro 12: Assemblée Nationale
Metro 8/13: Invalides
≥ RER C: Musée d'Orsay
≥ Bus: 63, 83, 84, 94, 72

Toegangsprijzen

≥ Volwassenen 6 €, kortingsprijs 4 €

CONTACT

Persinformatie

≥ **Internationaal:** Noepy Testa Pers en Publiciteit
noepy.testa@gmail.com
T +33.(0)6 50 64 42 09
≥ **Frankrijk:** Catherine Dufayet Communication
catherine.dufayet@wanadoo.fr
T +33 (0)1 43 59 05 05

Informatie

≥ Cécile Tainturier, conservator
ctainturier@fondationcustodia.fr
T +33 (0)1 47 05 75 19
www.fondationcustodia.fr

Persbeeldmateriaal

Persbeeldmateriaal kan worden opgevraagd via de perscontactpersonen.

Activiteiten:

Rondleidingen in de tentoonstelling

Data: Zaterdag 24 maart, donderdag 12 april, zaterdag 12 mei, donderdag 24 mei, om 12.00 uur
Duur : 1 uur. Voertaal : Frans
Kosten : Gratis op vertoon van toegangsbewijs van de tentoonstelling
Reserveren verplicht : +33.1 53 59 12 47 (antwoordapparaat) of via info@institutneerlandais.com
Maximaal 15 deelnemers

Documentaire

De AVRO zendt in maart twee documentaires uit over de Fondation Custodia en de tentoonstelling *Un Univers intime*.
Tijdstip: zaterdag 3 en 10 maart 2012 van 17.00-18.00 uur bij Kunstuur op Ned. 2. De uitzendingen van Kunstuur wordt ook elke zaterdag herhaald om 10.20 op Ned. 1.

Tentoonstelling TEFAF

De TEFAF Maastricht, de belangrijkste kunst- en antiekbeurs ter wereld (van 16-25 maart 2012) heeft Ger Luyten, directeur van de Fondation Custodia gevraagd een tentoonstelling uit deze beroemde collectie samen te stellen. « Director's Choice: Master Drawings from the Fondation Custodia in Paris » brengt - zelden getoonde - meesterwerken op papier van prominenten uit de kunstgeschiedenis als Leonardo da Vinci, Guercino, Rembrandt en Rubens in de sectie TEFAF Papier.

**Overige informatie:
de Collectie Frits Lugt, de Fondation
Custodia en het Institut
Néerlandais**

De Collectie Frits Lugt omvat een uitzonderlijke verzameling tekeningen (Da Vinci, Van Dyck, Rembrandt, Watteau, Rubens, Guercino, etc.), prenten, oude boeken, schilderijen en kunstenaarsbrieven (in totaal meer dan 50.000 documenten van o.a. Michelangelo, Ingres, Manet en Mondriaan). De kern van deze verzameling werd bijeengebracht door de grote kenner en liefhebber Frits Lugt.

Door hun bezit en vermogen in 1947 onder te brengen in de Fondation Custodia, hebben Frits Lugt (1884-1970) en zijn echtgenote Jacoba Klever (1888-1969) ervoor gezorgd dat hun activiteiten ook na hun dood konden worden voortgezet. De verzameling wordt nog altijd actief uitgebreid; iedere nieuwe aanwinst zorgt voor een verdieping of een verbreding van een bepaald thema of van het werk van een kunstenaar in de collectie.

De Collectie Frits Lugt is ondergebracht in het 18de-eeuwse Hôtel Turgot, ooit de woning van de beroemde minister van Financiën van Lodewijk XVI, Turgot. In de studiezaal komen kunsthistorici en kunstliefhebbers uit de hele wereld deze buitengewone verzameling raadplegen.

Frits Lugt was één van de oprichters van het aangrenzende Institut Néerlandais en beide instellingen zijn dan ook nauw met elkaar verweven. De Fondation Custodia exposeert regelmatig delen van haar collectie in de zalen van het Nederlands cultureel centrum in Parijs, ook gelegen aan de rue de Lille.

Schilderijen uit de Collectie Frits Lugt waren onlangs in de volgende grote tentoonstellingen te zien:

Nicolaes Berchem. In the Light of Italy, Haarlem (Frans Halmuseum), Zürich (Kunsthuis), Schwerin (Staatliches Museum) 2006-2007

Dutch Portraits. The Age of Rembrandt and Frans Hals, Londen (National Gallery), Den Haag (Mauritshuis) 2007

Jan Lievens. A Dutch Master Rediscovered, Washington (National Gallery of Art), Milwaukee (Milwaukee Art Museum), Amsterdam (Museum Het Rembrandthuis) 2009

Hendrick Avercamp. Master of the Ice Scene, Amsterdam (Rijksmuseum), Washington (National Gallery of Art) 2009-2010

Vermeer's Women. Secrets and Silence, Cambridge (Fitzwilliam Museum), 2011-2012

PERSBEELDEN

Persbeeldmateriaal kan worden opgevraagd via de perscontactpersonen (zie pagina 5) en is beschikbaar in hoge en lage resolutie.

Afbeeldingen kunnen alleen gebruikt worden in het kader van redactionele aandacht voor tentoonstellingen van de Fondation Custodia in het Institut Néerlandais.

Bij gebruik van dit beeldmateriaal dient een bewijsexemplaar van de publicatie te worden gestuurd naar het Institut Néerlandais in Parijs.

Het volgende bijschrift dient bij gebruik van deze afbeeldingen altijd vermeld te worden:

“© Fondation Custodia, Collectie Frits Lugt, Parijs”

1. Nicolaes Berchem
(Haarlem 1620 - 1683 Amsterdam)
Gezicht op Loenen aan de Vecht met kasteel Cronenburch,
ca. 1655-1660
91,3 x 114,5 cm; inv. 6811

2. Jan van Ravesteyn (Den Haag ca. 1572 - 1657 Den Haag), *Portrait van Hugo de Groot op zestienjarige leeftijd*, 1599; doorsnede: 31 cm; inv. 175

3. Jacob Vrel
(actief omstreeks 1654 - 1670?)
Vrouw voor een raam, zwaaiend naar een kind, ca. 1650
45,7 x 39,2 cm; inv. 174

4. Ludolf Backhuysen
(Emden 1630 - 1708 Amsterdam)
Watergezicht met zeilboten en een molen
41 x 38 cm; inv. 1919

5. Pieter Lastman
(Amsterdam 1583 - 1633 Amsterdam)
De doop van de Kamerling
63 x 99 cm; inv. 4886

8. Francesco Guardi (Venetië 1717 - 1792 Venetië)
Het Isola San Giorgio te Venetië
48 x 66 cm; inv. 2389

6. Nicolaes Maes
(Dordrecht 1634 - 1693 Amsterdam)
Portret van een meisje met een ree
58 x 49 cm; inv. 2011-S.3

9. Nicolas de Largillière (Parijs 1656 - 1746 Parijs)
Twee druiventrossen, 1677
24,5 x 34,5 cm; inv. 6062

7. Pieter Jansz. Saenredam
(Assendelft 1597 - 1665 Haarlem)
Interieur van de Sint-Bavokerk in Haarlem, 1636
48,8 x 36,5 cm; inv. 396

10. Jan Brueghel de Oude, genoemd « de Fluwelen
Brueghel » (Brussel 1568 - 1625 Antwerpen)
Bezoek aan de pachthoeve
28,5 x 42,7 cm; inv. 431

11. Jan van Kessel de Oude
(Antwerpen 1626 - 1679 Antwerpen)
Bloemguirlandes, maskers en rozetten van schelpen,
1656; 40 x 56 cm; inv. 5824

14. George Breitner
(Rotterdam 1857 - 1923 Amsterdam)
Jonge vrouw met zwarte kousen
20 x 30 cm; inv. 2011-S.19

12. David Teniers de Jonge
(Antwerpen 1610 - 1690 Brussel)
De aanbidding van de herders, naar Andrea Schiavone;
31,2 x 21,2 cm; inv. 5796

15. Eugène Isabey (Parijs 1804 - 1886 Parijs)
De souk van Algiers, een vervoerskraam, 1830
28,8 x 24,5 cm; inv. 2011-S.10

13. Jan ten Compe
(Amsterdam 1713 - 1761 Amsterdam)
Gezicht op Kleef met een tekenaar
31 x 38 cm; inv. 6489 B

16. Martinus Christian W. Rørbye
(Drammen 1803 - 1848 Kopenhagen)
De schuilplaats van de jager, Cervoara, 1835
20 x 31 cm; inv. 2011-S.1